

СНЦ
"ИНИЦИАТИВА
ЗА РАВНИ
ВЪЗМОЖНОСТИ"

Между обещаното и направеното

Как се изпълняват жилищните политики за ромите на местно ниво

Четири местни гледни точки: София, Сливен, Котел и Ботевград

Защо правим този преглед

Подобряването на жилищните условия остава област с ограничен напредък в политиките за равнопоставеност и социално-икономическо включване на ромите. Проблемът не е само в качеството на самото жилище. Той включва законността и сигурността на дома, достъпа до вода и канализация, адресната регистрация, общинските и социалните жилища, и връзката с други публични услуги. Когато тези въпроси се разглеждат отделно, изпълнението на отделни, несвързани помежду си мерки трудно може да доведе до трайна промяна в живота на семействата.

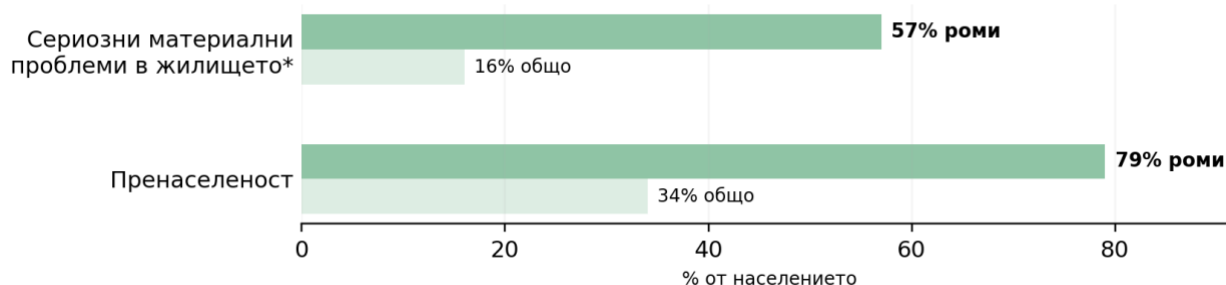
Този анализ е част от проекта „Обединени за справедлив достъп до жилище: ролята на гражданското общество в България“, изпълняван от сдружение „Инициатива за равни възможности“ в партньорство с Фондация „Здравето на ромите“ – Сливен, Сдружение „Местна активна група – Ботевград“ и Сдружение „Местна активна група – Котел. Анализът съчетава два източника: кабинетно проучване на местните планове, отчети и решения и теренно проучване сред жители. Така може да се сравни не само какво е планирано и изпълнено, но и как жилищните проблеми се преживяват на местно ниво.

Проучването обхваща четири локации – София, Сливен, Котел и Ботевград, в които работят организациите от коалицията. Това позволява прегледът на местните политики и документи да бъде допълнен с гледната точка и опита на хората, живеещи в изследваните квартали. Предоставените теренни материали съдържат 127 попълнени анкети: 25 в София, 20 в Сливен, 62 в Котел и 20 в Ботевград. Това не е представителна извадка за страната или за самите общини. Данните имат друга стойност: показват дали проблемите, които хората посочват – сигурност на дома, документи за самоличност и адресна регистрация, вода и електричество, отопление, пренаселеност, поносимост на разходите и достъп до услуги – намират място в местното планиране.

Мащабът на проблема

Данните на Агенцията на Европейския съюз за основните права показват голяма разлика между ромите и населението на България като цяло: 79% от ромите живеят в пренаселени жилища, а 57% – в жилища със сериозни материални проблеми. За населението като цяло съответните дялове са 34% и 16%. Това показва, че жилищната политика не може да се измерва само с броя ремонтирани улици или отделни ВиК дейности; необходим е напредък и по жилищната сигурност и достъпа до услуги.

Жилищните неравенства остават големи

* Описателно представяне на показателя housing deprivation. Източник: FRA, Roma Survey 2024 – Country Data: Bulgaria.

Какво изисква националната рамка

Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021–2030), приоритет „Жилищни условия“ поставя по-широка задача от благоустрояване на кварталите. Тя включва оценка на жилищния фонд; достъпни и социални жилища; социална инфраструктура и интегрирани услуги; действия по отношение на жилища и квартали, които не отговарят на ЗУТ; принцип на съразмерност при премахване на незаконен строеж, когато той е единствено жилище; и разширяване на законния достъп до вода, електричество и канализация. Стратегията говори и за регулация и благоустрояване на ромските квартали и за разширяване на възможностите семействата да изграждат собствени домове. Затова анализът разглежда не само какви жилищни мерки са планирани, а дали зад тях стоят конкретен ресурс, ясна отговорност, реално изпълнение и измерим резултат.

Когато плановете се сравнят с опита на хората

Двата източника показват различни страни на един и същ проблем. Кабинетното проучване проследява какво е планирано, финансирано и отчетено от общините. Анкетите показват как тези условия изглеждат от домакинството – има ли човек документи и адресна регистрация, чувства ли се сигурен в дома си, има ли вода, ток, санитарни условия и достатъчно отопление, поносими ли са разходите и създава ли мястото на живеене пречки пред достъпа до услуги.

Важно: Теренното проучване се основава на анкети сред жители на кварталите, с преобладаващо ромско население в четирите локации, и няма представителен характер.

Локация	Какво показват местните документи	Какво казват хората	Изводи
София	Планирани са ремонти на ВиК мрежата, улици, адресна регистрация и отделни решения при принудително извеждане, но за много мерки липсват ясен ресурс и публично проследим резултат.	Анкетите показват едновременно проблеми, свързани с документи и адресна регистрация, жилищната сигурност, прекъсванията на услуги, отоплението и жилищните разходи, както и нужда от конкретна жилищна подкрепа.	Дори при наличие на основни услуги остават индивидуални жилищни рискове, които не могат да се проследят чрез отчет за ремонти или инфраструктура.
Сливен	Кабинетното проучване очертава проблеми с адресната регистрация и личните документи, достъпа до услуги и недостига на социални жилища, но информацията за конкретното изпълнение е ограничена.	Анкетите дават по-конкретен поглед към домакинствата: срещат се затруднения с достатъчно отопление, висока тежест на жилищните разходи, пренаселеност и административни или жилищни пречки пред достъпа до услуги.	Тук информацията от домакинствата запълва част от празнината в административните данни и показва защо общите мерки трябва да се свържат с конкретни домакински нужди.
Котел	Планирани са адресна регистрация, ремонти на водопроводната мрежа, улици и благоустрояване; отчетеното изпълнение е концентрирано основно върху физическата среда.	Анкетите очертават по-широк кръг от проблеми – документи и адресна регистрация, сигурност, качество на услугите, отопление, финансовата тежест на разходите за	Разминаването е между сравнително тесния фокус на отчетените дейности и по-широкото разбиране на хората за това какво прави едно жилище сигурно и използваемо.

Funded by
the European Union

		поддръжка на жилището и необходимост от административна или финансова подкрепа за ремонт на жилищата.	
Ботевград	Има най-конкретно планиране, включително социални жилища и определени източници на финансиране, но реализацията се бави и търсенето остава високо.	Анкетите показват, че и при домакинства с жилище, документи и основни услуги могат да съществуват други проблеми – прекъсвания на ток или вода, високи разходи, нужда от ремонт или конкретна подкрепа.	По-конкретният план е важна стъпка, но резултатът трябва да се измерва и през това дали реалните жилищни затруднения на домакинствата намаляват.

Основният извод е, че местната жилищна политика се вижда различно според това какво измерваме. Ако гледаме само изпълнените дейности, ремонтът на улица, частичен ремонт на ВиК мрежата или жилище може да изглежда като завършен резултат. Ако добавим опита на домакинството, резултатът включва и сигурност на дома, документи, поносими разходи, достатъчно отопление и възможност човек реално да ползва публичните услуги.

Какво стои между планирането и резултата

1. Има разлика между „има мярка“ и „има жилищна политика“. В плановите могат да присъстват улици, частични ремонти на ВиК мрежата, без да има цялостен отговор на въпросите за жилищния фонд, собствеността, законността, социалното настаняване и сигурността на дома. Котел показва най-ясно този модел, а в София разнообразието от мерки не е подкрепено с обща логика и ресурс.

2. Финансирането е част от дизайна на мярката, не последващо действие. Когато е записано само „общински бюджет“, „външни програми“ или няма ресурс, изпълнението остава зависимо от бъдещи решения. София и Котел показват този проблем. Ботевград е различен пример: има конкретна концепция и източници на финансиране, но забавянето показва, че трябва да се следи и реалното изпълнение.

3. Липсата на публична информация сама по себе си е проблем на отчетността. При София и Котел липсват публични отчети, а за Сливен наличната информация е недостатъчна за системна оценка. Това означава, че гражданите и организациите не могат да различат неизпълнена мярка от мярка, за която просто няма публична информация.

4. Най-трудните проблеми остават най-слабо адресирани. Правният статут на жилищата, адресната регистрация, рискът от извеждане, социалните жилища и връзката с други услуги изискват координация между повече институции и устойчив ресурс. Именно там има най-много съществени пропуски. Това е и най-голямото разминаване с по-широкия подход, заложен в националната стратегия.

Какво следва да се промени

- **Плановите да започват от конкретния жилищен проблем, а не от наличната дейност.** За всяка приоритетна област да е ясно какъв проблем се решава, за кого, с какъв срок и отговорност.
- **Всяка мярка да има реален финансов ресурс и срок.** Без тях местният ангажимент трудно може да бъде проследен и оценен.
- **Резултатът да се отчита за хората, а не само като извършена дейност.** Ремонтът на улица или ВиК мрежата е важен, но следва да се проследява и дали намаляват жилищната несигурност, разходите и пречките пред достъпа до услуги.
- **По-сложните жилищни въпроси да не остават извън плановите.** Нужни са конкретни действия по жилищната сигурност и защитата на единственото жилище, регулацията и устройственото планиране, адресната регистрация, социалното и общинското жилищно настаняване.
- **Жителите и местните организации да участват в определянето на приоритетите и проследяването.** Необходимо е активното участие на хората, за да се отрази реалния им опит и нужди.

Източници

Теренно проучване: 127 попълнени анкети от София, Сливен, Котел и Ботевград.

Кабинетни проучвания на коалицията: София, Сливен, Котел и Ботевград.

Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021–2030), приоритет „Жилищни условия“.

European Commission, EU Roma Strategic Framework for Equality, Inclusion and Participation 2020–2030.

FRA, Roma Survey 2024 – Country Data: Bulgaria.